

Hanne Leth
Andersen

*Professor, ph.d., Copenhagen Business School,
Direktør for CBS Learning Lab,
hla.ll@cbs.dk*

Mundtlig sprogfærdighed i tysk og fransk: et oplagt udviklingsområde

I denne artikel er der fokus på den mundtlige sprogfærdighed i sproguddannelserne i tysk og fransk, med udgangspunkt i studieordninger og de studerendes oplevelse af undervisningen. Artiklen bygger på en undersøgelse af andet fremmedsprog i Danmark fra grundskole til universitetsuddannelser (Andersen & Blach 2009). Der indgår 65 spørgeskemabesvarelser fra studerende på Aarhus Universitet samt interview med tre undervisere (U1, U2 og U3) i mundtlig sprogfærdighed, svarende til den samlede undervisergruppe i efteråret 2008 på Aarhus og Københavns universiteter.

Sprogfærdighed vies forskellig grad af opmærksomhed i sproguddannelserne. Nogle steder foregår al undervisning på målsproget, med eller uden særskilt vejledning i hvordan de studerende kan arbejde med deres sprogfærdighed. På andre sprogfag foregår det meste af undervisningen på dansk fordi underviserne er af den overbevisning at for meget stof går tabt når der undervises på et sprog de studerende ikke mestrer. Dette underbygges da også af bl.a. Wilkinson & Zegers (2007).

En studerende i undersøgelsen føler sig direkte fejlinformeret om indholdet i studiet fordi der er for lidt undervisning på fremmedsproget:

På hjemmesiden står der, at der forventes et fornuftigt niveau af fransk, da meget af undervisningen foregår på fransk, men det eneste der foregår på fransk er mundtlig sprogfærdighed og så ind imellem litteratur, men kun hvis det er et lethåndgribeligt stof. Jeg synes, det er rigtig ærgerligt, at der ikke er mere undervisning på fransk, for det er jo det, vi primært er der for at lære. :)

Undervisningssprog og eksamen

Bacheloruddannelserne i tysk og fransk indeholder prøver i mundtlig sprogfærdighed, men studieordningerne lægger op til forskellige tilgange til at opøve mundtlig sprogfærdighed. Ifølge studieordningen i tysk undervises der ikke i mundtlig sprogfærdighed på tysk, men til gengæld gennemføres størstedelen af den øvrige undervisning ifølge studieordningen på tysk¹. På franskstudiet undervises der primært

på dansk, men der lægges i flere af studieordningens disciplinbeskrivelser op til en mundtlig sprogfærdighedsundervisning med fokus på dialog. Der prøves tre gange i sprogfærdighed inden for modulet *Sprog og Kommunikation*. På tyskstudiet er der en prøve i mundtlig sprogfærdighed, men der knytter sig ikke specifik undervisning til denne prøve, idet “den mundtlige kommunikationsfærdighed opøves i forbindelse med den undervisning, der foregår på tysk, i særdeleshed i forbindelse med undervisningen i disciplinerne *Kultur og samfund I og II*, hvor der specifikt fokuseres på den mundtlige udtryksfærdighed”.

Arbejdsformer

I universitetsundervisningen er der ifølge studieordningen for fransk en række forskellige arbejdsformer som træner den mundtlige sprogfærdighed. I fagene *Fonetik og mundtlig sprogfærdighed* samt *Mundtlig sprogproduktion og formidling* anvendes der forskellige genrer og arbejdsformer som diskussioner, mundtlige oplæg og praktiske øvelser, fx lytteøvelser, rollespil som “fremmer den studerendes aktive mundtlige sprogfærdighed”.

I faget *Kultur og samfund I og II* på tysk fremgår det ikke af studieordningen hvordan undervisningen i sprogfærdighed skal tilrettelægges, men der henvises til at der trænes mundtlig udtryksfærdighed i forbindelse med fremlæggelse og diskussion. Læringseffekten heraf gøres der imidlertid op med i Long (1991) og Nassaji & Fotos (2004).

Sprogfærdighed og grammatik

På universitetet er grammatik og sprogfærdighed traditionelt forbundne, idet grammatikundervisningen både har fokus på de studerendes sprogforståelse og på deres evne til at reflektere over sprogproduktion med henblik på at forbedre den. I studieordningen for tysk nævnes det at grammatik og kontrastiv sprogbeskrivelse bidrager til at få færdighed i skriftlig sprogproduktion. Det er altså antagelsen at de studerende igennem aktiv deltagelse i undervisning på fremmedsproget og ved at arbejde med skriftlig sprogfærdighed og grammatik vil kunne opnå generelle sprogfærdigheder i skrift og tale. Dette problematiseres imidlertid af de studerende (jf. de følgende afsnit).

Underviserne oplever at eksamen har stor betydning for hvad der arbejdes med i sprogfærdighedsundervisningen. Når eksamensformen er mundtligt oplæg inden for et bestemt indholdsområde, er det også det der arbejdes med i undervisningen:

På første semester har de jo eksamen i historie, ikke i mundtlig sprogfærdighed. De skal lave et oplæg – og vi forsøger at træne det med oplægget. (U3)

Når eksamensformen er oplæg og diskussion, så er det disse genrer der trænes:

På tredje semester er det sådan, at de skal lave et oplæg og en diskussion, hvilket vi gør næsten hele tiden. Diskussioner og informationsformidling og oplæg osv. men det er jo sådan i tysk, at man har kombineret et fagligt seminar og mundtlig kommunikation. (U3)

Undervisningen i mundtlig sprogfærdighed er i de tilfælde vi har undersøgt, tekstbaseret. U2 har forsøgt at integrere samtaleøvelser, men opfatter det som problematisk at de studerende har meget forskelligt niveau:

Jeg synes det er problematisk, det er de bedste der siger noget. Og at udspørge dem synes jeg er ubehageligt. (U2)

Undervisning i sprogfærdighed praktiseres således meget forskelligt. Selvom underviserne giver udtryk for at sprog i høj grad handler om interaktion, kan man konstatere at der i undervisningen i mundtlig sprogfærdighed fokuseres på fremlæggelse og resumé og ikke på dialog eller samtaletræning. I to af forløbene arbejdes der slet ikke i par eller grupper, men alene med individuelle oplæg.

De studerendes forudsætninger for at følge undervisning på målsproget

Både blandt undervisere og studerende er der en oplevelse af at undervisning på målsproget er en barriere for forståelse, dialog og fordybelse. En del studerende i undersøgelsen giver udtryk for at overgangen til universitetet er svær i forhold til deres mundtlige sprogfærdighed. Cirka halvdelen af de studerende (33 ud af 65) svarer at overgangen har været *ok*, seks studerende finder at den har været *let* og lidt over 25 % (17 ud af de 65) at den har været *svær* eller *lidt svær*.

De konkrete kommentarer til undervisningen i mundtlig sprogfærdighed handler om betydningen af at bruge sproget. Flere af de studerende mener at det er det vigtigste fag, og de finder det positivt at undervisningen foregår på fremmedsproget selvom det kan betyde at de ikke forstår alt hvad læreren siger. Flere nævner at faget burde prioriteres mere i uddannelsen:

Nogle gange får man selvfølgelig ikke fat på alt hvad læreren siger, men generelt er sproget forståeligt og det er til at følge med. Det er positivt at vores lærer insisterer på udelukkende at tale fransk, men samtidig bærer over med os og oversætter til dansk hvis der er bred enighed om at det var for svært og uklart.

Jeg synes det er et fag man burde prioritere lidt højere. Vi har lidt for lidt tid til at vi får særligt meget ud af det. I forhold til andre fag får man virkelig mulighed for at få prøvet sit tysk.

Når der stilles krav om at følge undervisning på fremmedsproget, giver de studerende udtryk for at det kan svække det faglige udbytte, og flere finder det problematisk at der undervises i mundtlig sprogfærdighed sammen med en indholdsdisciplin. Det giver en svær start når man skal lære sproget samtidig med at man skal tilegne sig et væsentligt og vanskeligt indhold:

Selv om jeg forstår hvad de tyske lærere siger for det meste, er det sværere at følge med, fordi man samtidig med at skulle forstå sproget, også skal få fat i det faglige stof, som læreren fortæller. [...] Har aldrig været nogen ørn til hverken historie, politik og samfundsfag, som ikke har min interesse, men nu er det endnu sværere fordi det hele foregår på tysk, og når man skal koncentrere sig om at forstå sproget, så får man ikke alle faglige detaljer med.

På uni taler vi mest om historie i mdt sprogfærdighed, og jeg er rigtig dårlig til historie, så det er lidt svært at sige noget.

Både tysk- og franskstuderende er enige om at overgangen når det gælder mundtlig sprogfærdighed er krævende. De som havde opholdt sig i tysk- eller fransktalende lande inden studiestarten, havde dog ingen problemer. Det anbefales da også at man på et tidspunkt tager til udlandet, men det kræves ikke.

Nogle af de studerende giver udtryk for at de ikke deltog aktivt i undervisningen fordi de ikke kunne komme i gang med at tale:

Jeg følte nok ikke, at jeg havde ordforrådet til at tale med, og kom derfor aldrig rigtig i gang med at tale fransk i timerne. Jeg følte mig ikke tilstrækkelig "flydende", og selvom jeg jo godt ved, at det eneste, der hjælper, er at tale, kunne jeg ikke få brudt "den onde cirkel".

Jeg fik et chok! Jeg følte at jeg var langt bagud, fordi jeg kun kunne formulere nogle simple sætninger på tysk, men mange andre talte "flydende" – dvs. havde boet i Tyskland, havde familie derfra el.lign. Jeg sagde intet i timerne til mundtlig sprogfærdighed.

Der ligger således en pædagogisk-didaktisk udfordring på såvel indholdsmoduler som sprogfærdighedskurser i at få de studerende til at bryde "den onde cirkel" og få brugt sproget aktivt.

De studerendes vægtning af sprogfærdighed

De sprogstuderende lægger vægt på at der arbejdes med sprogfærdighed fra starten af studierne; de forventer at sprog og kommunikation vægtes, og de tager undervisningen i mundtlig sprogfærdighed alvorligt og har generelt et godt fremmøde til undervisningen: 75 % af de adspurgte studerende skriver at de altid kommer, 23 % at de næsten altid kommer, og kun én person skriver at han/hun kommer indimellem. Det gode fremmøde kan selvfølgelig skyldes at de studerende består faget ved aktiv deltagelse. Men rigtig mange af de studerende bruger ordet “vigtigt” om undervisningen:

Jeg synes, det er så skønt at få lov til at kunne høre fransk og få lov til at bruge det selv. Det er først, når man er på, at man begynder at puzzle de ord man har sammen.

Vælger at komme fordi det er vigtigt.

Mange betoner at undervisningen i mundtlig sprogfærdighed er deres eneste mulighed for at få talt og hørt sproget, øve sprogfærdighed og udvide ordforråd:

Jeg synes det er et spændende fag, og jeg elsker både at lytte til og selv tale fransk. Og så er det det eneste fag hvor der udelukkende bliver talt fransk, og hvor vi selv kun må tale på fransk – det har en stor og berigende effekt og er meget udfordrende.

Det er god øvelse, og jeg benytter ingen andre muligheder for at øve min tyske sprogfærdighed.

Jeg vælger at komme fordi jeg i min hverdag ikke hører særligt meget fransk. Jeg læser på fransk, og det bevirker et større ordforråd, men den eneste mulighed jeg har for at øve det, er i den enkelte time som afholdes i mundtlig sprogfærdighed.

Læringsstrategier i sproguddannelser

På universitetsniveau er det påfaldende at der hverken er en praktisk eller teoretisk forankret tilgang til sprogtilegnelse og læringsstrategier i mundtlig sprogfærdighed. Det er ikke et emne der nævnes i studieordningerne under mundtlig sprogfærdighed². Underviserne er bevidste om at de ikke anvender den viden der findes, eller at de ikke anvender den på en stringent måde. En af dem omtaler sig selv som ikke værende “en rigtig pædagog”, mens en anden finder sproglæring mekanistisk og uden for sprogfagernes kernerolle ved universiteterne. Det ville være noget for en sprogskole, fortæller han.

På de to undersøgte uddannelser er der mulighed for at arbejde med sprogtilegnelse, men arbejdet er ikke forbundet med kurset i mundtlig sprogfærdighed. Flere studerende giver udtryk for at savne konkret viden om sprogtilegnelse:

Skarpere fokus (hvor det ikke bare gælder om at sige noget, men også handler om konkrete råd, strategier og forbedringer af ens sprogfærdighed) og højere prioritering af faget.

Jeg savner mere tid til samtale mellem to eller flere i smågrupper. Jeg savner også at få nogle fif til, hvordan man bedst muligt tilegner sig et fremmedsprog.

Konklusion

De studerende giver udtryk for et behov for mere fokus på sprogfærdighed i deres uddannelse. Deres forventninger til studierne er i høj grad centreret om interaktion på fremmedsproget. Samtidig finder de det vanskeligt at kombinere form og indhold og opfatter det som en stor udfordring når sprogfærdighedsundervisningen lægges sammen med en indholdsdisciplin som fx historie. Det giver store didaktiske udfordringer som ikke ser ud til helt at blive løftet. De studerende savner en målrettet opbygning af ordforråd, vendinger og genrebevidsthed for at lette læse- og lytteforståelsen. Derudover savner de aktiverende arbejdsformer som fx historisk orienterede rollespil samt mulighed for at anvende et varieret register af sproghandlinger.

Det er således tydeligt at mange studerende forventer gedigen sprogfærdighedsundervisning, når de begynder på et sprogfag med henblik på selv at komme til at tale det pågældende sprog.

Det må være et oplagt udviklingsområde at finde veje til en højere prioritering af et målrettet arbejde med sprogfærdighed i undervisningen end det er tilfældet i dag.

Noter

- 1 Ud af 17 discipliner gennemføres 6 på tysk, 8 på tysk eller dansk, 2 på tysk og dansk, 1 på dansk.
- 2 Emnet nævnes imidlertid i studieordningen for fransk BA under disciplinerne "sprog og kommunikation" samt "grammatik II: grammatik og kommunikation".

Litteratur

- Andersen, H.L. & C. Blach (2009): *Fremmedsprogsundervisning i fransk og tysk fra grundskole til universitetet. Rapport fra forskningsprojekt*, Aarhus Universitet.
- Long, M.H. (1991): "Focus on form: A design feature in language teaching methodology." I: K. de Bot, R. Ginsberg & C. Kramsch (eds.): *Foreign Language Research in Cross-Cultural Perspective* (p. 39-52). Amsterdam: John Benjamins.
- Nassaji, H. & Fotos, S. (2004): Current developments in research on the teaching of grammar. I: *Annual Review of Applied Linguistics* 24, 126-145.
- Studieordning for Bacheloruddannelse i fransk ved AU, 2008.
- Studieordning for Bacheloruddannelse i tysk ved AU, 2008.
- Wilkinson, R. & V. Zegers (eds.) (2007): *Researching Content and Language Integration in Higher Education*. Selected peer-reviewed papers from the ICLHE 2006 Conference, Maastricht University Language Centre.